

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

«Տեսալսողական մեդիայի մասին» օրենքի, ««Լիցենզավորման մասին» օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» օրենքի նախագծերի վերաբերյալ

Կարգավորման ենթակա հարաբերությունների ներկա վիճակը և առկա խնդիրները.

«Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» օրենքը տեսալսողական մեդիա ոլորտը կարգավորելու համար այլևս ոչ արդիական նորմատիվ իրավական ակտ է, որը պարունակում է այնպիսի դրույթներ, որոնք չեն համապատասխանում առկա համայնապատկերի բնութագրիչներին: «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» օրենքն ուժի մեջ է մտել դեռևս այն ժամանակ, երբ ավանդական անալոգային ռադիոն և հեռուստատեսությունը հիմնականում համարվել են տեսալսողական ծառայությունների միակ տեսակը, որը կարող էր հասանելի լինել քաղաքացիների մեծամասնության համար: Նորմատիվ իրավական ակտը փոփոխություններ է կրել մասնակիորեն վերգետնյա թվային հեռուստատեսությանը՝ անցում կատարելու գործընթացի համար: Տեսալսողական մեդիա ծառայությունների մատուցման եղանակների, ինչպես նաև ոչ վերգետնյա բաշխման համակարգերի (մալուխային, արբանյակային) ընդլայնումը բերել է տվյալ ոլորտում ծագող բազմաթիվ այլ հասարակակն հարաբերությունների առաջացմանը, ինչի արդյունքում գործող կարգավորումները վերածվել են մի օրենսդրական ակտի, որով կարգավորվում է ներկայումս Հայաստանում մատուցվող ծառայությունների միայն մի մասը:

Ոլորտը կարգավորող օրենքի շրջանակներում պետք է կարգավորվեն տեսալսողական հաղորդակցության այն բոլոր տեսակները, որոնք գտնվում են ծառայություն մատուցողի խմբագրական անձնակազմի, դիստրիբյուտորի և տեսալսողական արտադրանքն օգտատերերին հասցնողների պատասխանատվության ներքո:

Սա ներառում է ոչ միայն ռադիոն և հեռուստատեսությունը, այլ նաեւ ըստ պահանջի ծառայությունները (անկախ նրանից, թե ինչ հատուկ տեխնոլոգիա և հարթակ է օգտագործվել դրանք բաշխելու համար): Այն ընդհուպ պետք է ընդգրկի նաև տեսագրությունների տարածման հարթակների գործունեության որոշ հայեցակետեր, ինչպիսիք են համացանցում տարածվող սակայն ցանցային օպերատորի կողմից հեռարձակման ընթացքում ծագող հասարակական հարաբերությունները: Գործող կարգավորմամբ՝ ելնելով սկզբունքներից, պետք է նախատեսված լինե՞ր ծառայության տեսակներ, բովանդակություն, այլ ոչ թե կենտրոնացում այն տեխնոլոգիայի վրա, որը ապահովում է դրա տարածումը կամ բաշխումը, քանի որ այն այլ նորմատիվ իրավական ակտի կարգավորման առարկան պետք է հանդիսանա: Բացի այդ, կենտրոնանալով տեխնոլոգիաների վրա՝ կորսվում է ճկունությունը, քանի որ տեխնոլոգիաներն արագ են զարգանում, իսկ օրենսդրի՞քն արկվող իրավահարաբերությունները կարգավորող նորմատիվ իրավական ակտը պետք է լինի հարատև:

Ներկայումս տեսալսողական մեդիայի վերաբերյալ օրենքի դերը պետք է ուղղված լինի արդեն իսկ գոյություն ունեցող տարբեր մեդիա սուբյեկտների գործունեությունը հեշտացնելուն և հանրային ոլորտի շրջանակներում նրանց դերին և դիրքին համաչափ և համապատասխան իրավունքների և պարտականությունների համակարգ ստեղծելուն՝ այդպիսով խուսափելով ավելորդ կամ անհամաչափ սահմանափակումներից, բայց նաև բաց չթողնել կարգավորման համար անհրաժեշտ որևէ հարաբերություն: Դրանով պետք է դյուրացվի նաև նոր սուբյեկտների մուտքը տեսալսողական շուկա, մասնավորապես՝ թվայնացմամբ և մասնավոր մուլտիպլեքս օպերատորի ներգրավմամբ պայմանավորված, և ապահովվի տարբեր տեսակի մեդիաների միջև հավասարակշռված մրցակցային միջավայր:

«Վեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» գործող օրենքը դրույթներ չի պարունակում տեսալսողական արտադրանքի որակի հետ կապված, սակայն դրույթներ է պարունակում բիզնես ծրագրերի վերաբերյալ: Տեսալսողական մեդիայի վերաբերյալ օրենքի դերակատարությունը ֆիզիկական անձնաց կամ մասնավոր ընկերությունների բիզնես և ֆինանսական հնարավոր մոդելները սահմանելը չէ: Ներկայումս մեդիա հարթակների համար կան հնարավոր տարբեր եղանակներ՝ հաջող գործունեություն ծավալելու համար, ինչը կախված է նաև նրանց կողմից մատուցվող ծառայությունների տեսակից և սպառողներով ձևավորվող այն լսարանից, որին նրանք նպատակ ունեն թիրախավորելու: Այդ պատճառով այդ խնդիրների հետ կապված ցանկացած իրավական կարգավորում ավելորդ է և միջամտողական: Օրենքը նաեւ պարունակում է ոչ բավարար դրույթներ՝ ուղղված բազմակարծությունն ու բազմազանությունը երաշխավորելուն:

Գործող օրենքը չի պարունակում հանրային շահը սպասարկող մեդիայի առաքելության և նպատակների վերաբերյալ պատշաճ և նյութաիրավական կարգավորում, որը թույլ կտար կարգավորող պետական մարմնին սահմանել իր գործողությունները և դրանք համապատասխանեցնել թվայնացված նոր միջավայրին: Վեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովն օրենքով պաշտոնապես բնութագրվում է որպես մի մարմին, որը գործում է անկողմնակալ, անկախ և թափանցիկ կերպով՝ հիմք ընդունելով օրենքը: Այնուամենայնիվ, «Վեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» օրենքը ներառում է նաև մի քանի այնպիսի տարրեր, որոնք չեն համապատասխանում հոչակված այս ընդհանուր պահանջներին, և այդ մասով նույնպես անհրաժեշտ է պատշաճ փոփոխություններ կատարել իրավական բարեփոխումների գործընթացի համատեքստում: Գործող օրենքը ներառում է լիցենզավորման կարգի վերաբերյալ մի շարք մանրամասն դրույթներ: Լիցենզիա ստանալն օրենքով սահմանված է որպես ռադիո և հեռուստատեսային ծառայություններ մատուցելու միակ հնարավոր եղանակ, այնինչ լիցենզիան տեսալսողական արտադրանք կազմողների ու հանրության ներկայացնողների համար պետք է հանդիսանա միմիայն հանրային մուլտիպլեքսի սլոթն օգտագործելու թույլտվություն, ինչն արդեն պետական սահմանափակ ռեսուրս է և այդ պարագայում է միայն հասկանալի լիցենզիայի տրամադրման իմաստը: Այն կարող էր հիմնավորվել վերգետնյա հեռարձակման համակարգի և ավանդական

մեդիայի գերակայության համատեքստում, բայց ոչ երբեք համաչափ՝ թվային միջոցների ներկայիս տարատեսակության համատեքստում: Արդյունքում ունենք բազմաթիվ նմանատիպ կազմակերպություններ, որոնք իրենց և՛ ուղղվածությամբ, և՛ լսարանով, և՛ տեխնիկական ու ֆինանսական միջոցներով, և՛ արտադրանքով ամբողջությամբ տեղավորվում են տեսալսողական մեդիածառայության տրամաբանության մեջ, մասնավորապես՝ ունեն տեսալսողական արտադրանք, այնինչ այնպիսի միջոցների օգտագործմամբ են արտադրանքի ազդանշաններն հասցվում օգտատերերին, որ դուրս են մնում գործող օրենքի կարգավորման դաշտից:

Գործող կարգավորմամբ պատասխանատվության միջոցները անարդար անհավասարության սկզբունքով են և ոչ թե արդար անհավասարության, քանի որ առկա սանկցիաները անհատական պատասխանատվության սկզբունք չեն ենթադրում որքան էլ որ ունեն հարաբերական որոշակի տեսք: Օրենքով արգելված հանրորեն վտանգավոր միևնույն արարքի համար ֆինանսական շրջանառությամբ էականորեն տարբերվող երկու ընկերություններ կարող են պատասխանատվության ենթարկվել միևնույն ձևով և չափով, ինչը տուժամիջոցի նպատակները չի արդարացնում, քանի որ իրավախախտում կատարող սուբյեկտը, ունենալով մեծ միջոցներ և վճարելով իր հասույթի համեմատ չնչին չափ կազմող տուգանքը չի ուղղվում, դա չի նպաստում սոցիալական արդարության վերականգնմանը և չի հանդիսանում նաև կանխարգելում, քանի որ նմանատիպ հասույթ ունեցող այլ սուբյեկտների պարագայում ևս պետական հարկադրանքի այդ ձևը և չափը պարզապես երաշխիք չէ նոր արարքների ընդհանուր կանխման համար:

Իրավական ակտի ընդունման և կիրառման դեպքում ակնկալվող արդյունքը

- ա) հանրային հեռարձակողների տեսալսողական արտադրանքի որակի բարձրացում.
- բ) իրավական բարենպաստ և հեռանկարանային դաշտի ստեղծում.
- գ) մեդիա ոլորտում հավասար մրցակցային միջավայրի ստեղծում.
- դ) բարձրորակ լրագրության ստեղծում.
- ե) մեդիագրագիտության բարձրացում.
- զ) ատելության խոսքի նվազում.
- է) մեդիայի արդյունավետ կառավարում.
- ը) մեդիա ոլորտում սեփականության իրավունքների թափանցիկություն.
- թ) հավաստի և բովանդակալից մեդիա արտադրանքի ապահովում.
- ժ) պատասխանատվության անհատականացման ապահովում.

Իրավական ակտի ընդունման անհրաժեշտության մեկնաբանությունը.

- Նախագծի կարգավորումների համաձայն՝ տեսալսողական մեդիայի ոլորտը կարգավորող մարմին ՀՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովն է: Տեսալսողական տեղեկատվության սփռման հետ կապված հարաբերությունները հնարավոր չէ կարգավորել առանց դրանում դեչակատար սուբյեկտների ոլորտին փոխկապակցված գործունեության վերահսկողության: Այսինքն, սահմանադիրը, ամրագրելով Սահմանադրության 196-րդ հոդվածում հետևյալը. «Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովն անկախ պետական մարմին է, որն ապահովում է հեռարձակվող լրատվության միջոցների ազատությունը, անկախությունը և բազմազանությունը, **վերահսկում է հեռուստաընկերությունների և ռադիոընկերությունների գործունեությունը**» ֆիքսել է նպատակը այսկերպ կարգավորելու հեռուստատեսության և ռադիոյի, այլ կերպ՝ տեսալսողական մեդիայի բնագավառը: Սահմանադրությունը ամրագրում է վերահսկողությունը որպես միջոց՝ իրականացնելու սահմանադրի՝ այդ բնագավառը կարգավորելու նպատակը: Այսինքն, սահմանադրի նպատակի իրագործումը հնարավոր է միայն վերահսկողական գործառույթները տարածելով տեսալսողական մեդիայի ողջ ոլորտի նկատմամբ: Սամանադրաիրավական «**վերահսկում է հեռուստաընկերությունների և ռադիոընկերությունների գործունեությունը**» ձևակերպումը չպետք է մեկնաբանվի պարզապես գործունեությունը վերահսկելու գործառույթ նախատեսող կարգավորում:
- Առաջարկվող նախագծով մանրամասն առկա է օրենքի նպատակն՝ ի տարբերություն գործող կարգավորման և այն առանձնացված է մասով, որը թույլ կտա Նախագծի այլ կարգավորումների հետ համադրելիս մեկնաբանել յուրաքանչյուր դրույթ: Գործող օրենքի 1-ին հոդվածով սահմանվում է, որ օրենքի կարգավորման առարկան ընդգրկում է «հեռուստառադիոընկերությունների (հեռուստաընկերությունների և ռադիոընկերությունների) կարգավիճակը, կանոնակարգում է դրանց հիմնադրման, հեռուստաընկերությունների լիցենզավորման և ղեկավարման կարգը, իրավունքների ու պարտականությունների առաջացման հիմքերը, հեռուստառադիոընկերությունների ստեղծման ու գործունեության ընթացքում ծագող հարաբերությունները»: Այս կարգավորումը շատ սահմանափակ է և դրանից նաև բխում է, որ պետք է լինի առևտրային մեդիա հարթակների հետ կապված չափազանց միջամտողական մտադրություն: Տեսալսողական մեդիա ծառայությունների վերաբերյալ օրենքի շրջանակներում պետք է կարգավորվեն տեսալսողական հաղորդակցության տեսակները, որոնք

գտնվում են ծառայություն մատուցողի խմբագրական պատասխանատվության ներքո: Սա ներառում է ոչ միայն ռադիոն եւ հեռուստատեսությունը, այլ նաեւ ըստ պահանջի ծառայությունները (անկախ նրանից, թե ինչ հատուկ տեխնոլոգիա եւ հարթակ է օգտագործվել դրանք բաշխելու համար): Նախագծով առաջարկվում է կարգավորել մեդիա ոլորտում առաջացող հասարակական հարաբերությունների ավելի լայն հարթակ՝ բացառելով միայն համացանցը: Համացանցի վրա տարածվում է այնքանով, որ դրանում տարածվող տեսալսողական արտադրանքը կարող է հեռարձակվել ցանցային օպերատորների կողմից, իսկ նման պարագայում տեսալսողական արտադրանք տվողը ոչ այլ ինչ է, քան տեսալսողական մեդիա ծառայություն մատուցող՝ անկախ այն հանգամանքից իր կազմած տեսալսողական տեղեկատվությունը սեփական ցանցով է տարածվում, թե օպերատորի կողմից: Արդյունքում, ըստ էության, տարածվում է ոչ թե համացանցի վրա, այլ ցանցային օպերատորի միջոցով տեսալսողական տեղեկատվությունն օգտատերերին տրամադրելու նպատակ ունեցող սուբյեկտների գործունեության վրա: օպերատոր հասկացության մեջ են ներառվել նաև տեսալսողական արտադրանքին զուգահեռ կամ տեսալսողական արտադրանքի կազմում հաղորդվող կամ տեսալսողական արտադրանքի միջոցով հասանելիություն ստացող լրացուցիչ տեսալսողական կամ տեքստային տեղեկատվությունը (ինտերակտիվ հեռուստատեսության) և ցանցային օպերատորների ենթակառուցվածքների կամ համացանցի միջոցով տեսալսողական տեղեկատվություն տարածողները (OTT օպերատոր): Վերջիններիս որպես ցանցային օպերատոր համարելը միտված է պաշտպանելու այսպես ասած՝ դասական ցանցային օպերատորների շահերը: Ցանց կառուցելով, աշխատատեղեր ստեղծելով և այլ մեծ ներդրումներով դասական ցանցային օպերատորները օրինական ճանապարհով սպառողներին են հասցնում տեսալսողական արտադրանքը, իսկ OTT ծառայությունները, ակնհայտ ոչ մրցակցային պայմաններով, ցածր գնով հենց ցանցային օպերատորի ինտերնետ-կապն օգտագործելով սպառողին են տրամադրում ծառայություններ: Համացանցի վրա չի կարող տարածվել, քանի որ այդ միջոցները ստեղծված չեն Հայաստանի Հանրապետությունում, դրանց գործունեությունը ծավալվում է այլ երկրներում և կարգավորվում է տվյալ երկրների օրենսդրությամբ և միջազգային պայմանագրերով: Նախագծով ներկայացված են պահանջները, որոնք անհրաժեշտ են սուբյեկտին համարվելու Հայաստանի Հանրապետությունում գործող տեսալսողական մեդիա ծառայություն՝ նպատակ ունենալով հստակ տարանջատել օտարերկրյա տեսալսողական մեդիա ծառայություններին մեր երկրում գործողներից:

- Նախագծում ներառվել են հիմնական հասկացություններ և տրվել են հնարավոր հասկանալի ձևակերպումներ: Հիմնական հասկացություններում չեն ներառվել հանրաժանոթ հասկացություններ: Տեսլասողական մեդիաձառայություն մատուցող հասկացությունը ֆիքսվել է որպես սուբյեկտ և այն հիմնական սուբյեկտը, որը կրելու խմբագրական պատասխանատվություն: Նախագծում օգտագործվում է տեսլասողական մեդիաձառայություն մատուցողի կարճ տարբերակը՝ Հեռարձակող: Հստակ տարանջատվել են տեսալսողական մեդիաձառայություններ մատուցողները տեսալսողական տեղեկատվություն տարածողներից: Տեսալսողական արտադրանքն ընդհանրապես՝ ներառվող գովազդով, ելքային տվյալներով, ենթագրերով ֆիքսվել է որպես առավելագույն կատեգորիա: Մյուս բոլոր տերմինները՝ արտադրանք, նյութ, տեղեկություն, լուր և այլն ունեն առավել շեշտված կենցաղային երանգ և պակաս պիտանի են բնութագրման համար և չեն կարող օգտագործվել ինֆորմացիայի փոխարեն: Տեսալսողական տեղեկատվություն տարածողներ հասկացությանը ֆիքսվել է **օպերատոր** հասկացությամբ և դրա մեջ ընդգրկվել են ցանցային և մուլտիպլեքս օպերատորները և մեկ հասկացությամբ՝ **օպերատոր** են օգտագործվում այն դեպքերում, երբ դրույթը վերաբերելի է երկուսին: Ցանցային օպերատոր է նշվել՝ պահպանելով տեխնոլոգիական չեզոքություն, քանի որ ընդհանրապես բացակայում է անհրաժեշտությունը ֆիքսելու միջոցները, այսինքն, ֆիքսելու դրանք մալուխային են կամ այլ: **Տեսալսողական ծրագրերի դիստրիբյուտոր** հասկացությունում ֆիքսվել է Հեռարձակողի հետ պայմանագրի հիման վրա օպերատորին տարածման նպատակով տեսալսողական ծրագրեր տրամադրող, որպեսզի շփոթմունք չառաջանա տեսալսողական մեդիաձառայություն մատուցողի հետ, բացի այդ այն նոր՝ արդյունավետ կարգավորման նպատակով է սահմանվել, որին անդրադարձ կլինի ստորև:
- Սպառողների համար տրվել են տեսալսողական տեղեկատվության ազատ ընտրության երաշխիքը, իսկ պայմանագրային կարգով տեսալսողական տեղեկատվություն ստացողների համար նախատեսվել է վճարման պարտադիր եղանակ, որը անկախիկն է՝ նպատակ ունենալով այդ սուբյեկտների սովերային գործունեությունը և ստեղծել հավասար պայմաններ:
- Հեռարձակողների ներկայացվող ընդհանուր պահանջներում ֆիքսվել է, որ տեսալսողական տեղեկատվության լեզուն հայերենն է և այդ նպատակի իրագործման համար առաջարկվում է, որ այլ լեզուներով ուղեկցվող տեսալսողական տեղեկատվությունը պետք է ուղեկցվի հայերեն լեզվով ընկալման միջոցներով: Այդ ընկալման միջոցները սպառիչ չեն թվարկվել, քանի որ էական չեն այդ եղանակները, այլ

էական են դրույթի իրագործման նպատակներն՝ անկախ միջոցներից: Տեսալսողական արտադրանքի բնական որակի պահպանման նպատակով առաջարկվում է, որ հայերեն միջոցներով ուղեկցումը պետք է կիրառվի բնօրինակ լեզվով տեսալսողական տեղեկատվության վրա: Եվ դրույթից բացառություններ են կազմել միայն ծայնի միջոցով տարածվող տեղեկատվությունը, ազգային փոքրամասնությունների մշակույթը ներկայացնող հաղորդումները, օտար լեզվի ուսուցման նպատակով հաղորդումները, երաժշտական ստեղծագործությունները՝ ընդ որում հաղորդում կամ դրա մաս հանդիսացող ստեղծագործությունները, քանի որ կարող են լինել երաժշտի կյանքի վերաբերյալ վավերագրական ֆիլեր, որտեղ առկա են երաժշտական ստեղծագործություններ, ինչպես նաև բացառություն են կազմել միայն արտերկրում սփռվող տեսալսողական հաղորդումները: Այդ նպատակին է ուղղված նաև Հեռարձակողների անվանումները էկրանային ցուցադրումների ժամանակ հայերեն տառադարձությամբ ապահովելու պահանջը: Տեղեկատվության ընկալման մատչելիության նպատակով նախատեսվել է պահանջ, որ մանկական և լրատվական հաղորդումներ Հեռարձակողները ապահովեն լսողական խնդիրներ ունեցող սպառողների համար կարգավորող պետական մարմնի կողմից սահմանված ժամերին ժեստերի լեզվով թարգմանություններով կամ ենթագրերով հաղորդումներ: Ժամանակի ընտրությունը ճկունության համար է թողնվել կարգավորող պետական մարմնի ակտով կարգավորմանը և նախատեսվել է նվազագույն քանակ, իսկ առավելագույնի համար սահմանափակումներ չկան: Հստակեցման համար նշվել է, որ այս դրույթները տարածվում են միայն Հայաստանի Հանրապետությունում հիմնական գրանցում ունեցող և սփռվող տեսալսողական հաղորդումների վրա, որպեսզի ակնհայտ լինի միջպետական պայմանագրի հիման վրա գործող Հեռարձակողների նկատմամբ բացառությունը:

- Կարևորագույն դրույթներից մեկը տեսալսողական հաղորդումներում հավաստի տեղեկատվության ապահովումն է: Առաջարկվող արգելող նորմերը պայմանավորված են ոչ հավաստի տեղեկություններ տարածելու հանրորեն վտանգավորությամբ՝ այն էլ մեդիայում գերիշխող դիրք ունեցող տեսալսողական մեդիա սուբյեկտների համար. ոչ հավաստի տեղեկությունների ներազդումն անմիջականորեն ուղղված է մարդկանց մտածողության մոդելների ձևափոխմանը՝ ի շահ ներազդող կողմին անհրաժեշտ ուղղվածության, որը հանգեցնում է ներազդման ենթակա հանրույթի ապակայունացմանը, նրա ամբողջության, բարոյական դրվածքների, վստահության խախտմանը, մասնատմանը, նրա ներսում բաժանման, պառակտման, փոխադարձ օտարացվածության ներմուծմանը,

թշնամության հրահրմանը: Ապատեղեկատվության տարածումն իրականացվում է ամենատարբեր ձևերով, կախված նպատակներից՝ հաջորդականությամբ, կրկնությամբ, ժամանակի ընտրությամբ: Մարդկանց պատկերացումների փոփոխման նպատակը դառնում է ապատեղեկատվություն տարածողի մասին իրականության խեղաթյուրումը: Ապատեղեկատվության տարածումը՝ սոցիալական, հոգեբանական ներգործություն է, որն ուղղված է փոխելու անհատի, խմբի կամ հանրության ընկալումը՝ թաքնված, կեղծ գործելակերպով:

Ապատեղեկատվության տարածման անմիջական հետևանքը անհատի մոտ կարող է լինել մեղքի զգացման, վախի, կասկածի ներշնչումը: Խնդիրն արդիական է Հայաստանում: Ոչ հավաստի լուրեր տարածելը դարձել է քաղաքական պայքարի բաղկացուցիչ մաս և կարող է լուրջ ազդեցություն գործել նաև ընտրական գործընթացների վրա: Այս դրույթի նախատեսումը ազատության դեմ հարձակում չէ, այլ՝ երաշխիք: Նախատեսվող նորմերն ուղղված են հստակ տարանջատելու կարծիքը հավաստի հաղորդագրությունից: Ոչ հավաստի տեղեկատվություն հասկացությունը բազմիմաստ չէ և նոր չէ, հասկացությունը ամենօրյա կիրառելի է և չի կարող տարակարծություն առաջացնել: Այն ներառում է իր մեջ բազմաթիվ հասկացություններ և առաջարկվող դրույթի և օրենքի նպատակի համադրված վերլուծությամբ հնարավորություն է տալիս կիրառողներին ընկալել տարանջատումը: Մասնավորապես տեղեկություն հասկացությունը եզրեր չունի կարծիք հասկացության հետ: Վերջին հասկացությունը եզրեր ունի տեսակետ, տեսանկյուն, վարկած և նմանատիպ այլ հասկացությունների հետ, ուստի չեն մասնավորեցվել դրանք անհրաժեշտության բացակայությամբ պայմանավորված, սակայն անհրաժեշտությունը կա հիմնավորմամբ ներկայացման: Պատճառահետևանքային կապը, որ բերում է կարծիքի ձևավորմանը, իր մեջ ներառում է տվյալ մարդու էմոցիաները, զգացմունքները, համոզմունքները, նրա տեսակետը, ըմբռնումը և ցանկությունները: Կարծիքը, ի տարբերություն իմացության, կարող է հիմնվել չապացուցված (չհաստատված), սխալ կամ կեղծ տեղեկատվության վրա: Այսինքն, կարծիքի եզրերն այնքանով են կեղծ տեղեկության հետ, որ կարող են միայն հանդիսանալ ելակետ, որում էլ կայանում է խնդիրը և որը պարունակում է սխալ կարծիքի ձևավորման խնդիրը: Կարծիքը կարող է լինել պաշտոնական, հասարակական, անհատական, խմբային՝ օրինակ կուսակցական և այն պաշտպանված է սահմանադրաիրավական նորմերով, ուստի այն ենթակա չէ որևէ կերպ սահմանափակման: Տեղեկությունն այլ կերպ ասած հարցերի պատասխան է, որը կապված է փաստական տվյալների հետ և որը, հետևաբար, կարող է համադրվել փաստական տվյալների հետ և

նույնացվել կամ լինել տրամագծորեն հակառակ կամ էականորեն տարբերվող: Վերջին դեպքում տեղեկությունը դառնում է ոչ հավաստի: Դրույթը բավականին մեծ հասարակական հարաբերություններ է կարգավորում և էական փոփոխություն է մտցնում տեսալսողական մեդիա ոլորտում: Կարևոր իրադարձությունների մասին տեղեկություն ստանալու իրավունքը նույնպես շարադրված է առանձին՝ սուբյեկտների դերերի, իրավունքների և պարտականությունների հստակ բաշխմամբ:

- Սահմանվել են տեսալսողական հաղորդումների չարաշահման արգելքներ՝ ուղղված տեսալսողական մեդիա ոլորտում ատելության խոսքի վերացմանը, անչափահասների վրա վատ ազդեցություն թողնող տեսալսողական արտադրանքի այնպիսի սահմանափակմանը, որը կբացառի այդ ազդեցությունը: Որոշակի բացառություններ են կազմել այն տեսալսողական արտադրանքները, որոնց հասանելիության նկատմամբ սպառողը կարող է դնել արգելքներ, օրինակ, սահմանել կողեր, որոնց հաղթահարմամբ միայն կարելի ունենալ հասանելիություն: Սահմանափակում է նախատեսվել այնպիսի հաղորդումների կազմակերպման համար, որոնց ընթացքում իրենց բնույթով պայմանավորված կարող են կատարվել իրավախախտումներ, ինչպես օրինակ, մարդու առողջության կամ հասարակական կարգի և բարոյականության պաշտպանությանն ուղղված հասարակական հարաբերությունների դեմ մեծ վտանգավորություն ունեցող ոտնձգություններ: Նորմում հստակ նախատեսված է շարժառիթ, այն է՝ կենցաղային հողի վրա նախկինում առաջացած վիճաբանություն, որը հանգեցնում է վրեժի, խանդի կամ այլ վտանգավոր շարժառիթի, ինչը որևէ կերպ վերաբերելի չէ քաղաքական հակասություններին:

- Տեսալսողական հաղորդումների կազմակերպանն ուղղված կարգավորումներում հատկանշական է հատկապես հանրային հեռարձակողի վրա դրված պարտականությունն առ այն, որ առաջին ամրագրման կրթական, մշակութային, մանկական հաղորդումները՝ այդ թվում ֆիլմերը, որոնց իրավատերն է հանդիսանում, այսինքն՝ սեփական արտադրության են կամ ձեռք են բերվել այլ անձինց, սակայն առկա է օտարելու իրավունքը, պետք ոչ ուշ, քան երեք տարի անց դրվի ազատ շրջանառության մեջ լիցենզիա ստացած մարզային սփռում իրականացնող տեսալսողական մեդիաձառայություններ մատուցողների համար: Հանրային հեռարձակողն, այլ կերպ ասած, տեսալսողական արտադրանքը տալիս է պետական բյուջեի շնորհիվ, ուստի, ստացվում է՝ Հայաստանի Հանրապետությունում օգտատերերն, ովքեր նաև հարկ վճարողներն են, սահմանափակ են օգտվում այդ արտադրանքից, քանի որ հանրային հեռարձակողն, ըստ

էութեան, իր վարած քաղաքականութեան մեջ չի ընդգրկի միևնույն հաղորդումը՝ մասնավորապէս ֆիլմը, մեկ տարվա ընթացքում բազմիցս ցուցադրելը: Բացի այդ հնարավորություն կտրվի մարզային տեսալսողական մեդիաձառնարկներ մատուցողներին ցուցադրել բարձր որակի արտադրանք: Լիցենզիա ստացած Հեռարձակողների համար սահմանվել է նաև լրացուցիչ պարտականություն՝ տեսալսողական ծրագրերում շաբաթական ընդհանուրն առնվազն 30 տոկոս մանկական, կրթական և մշակութային պարտադիր թեմատիկ ուղղվածությունների ընդգրկումը: Այն նույնպէս նախատեսվել է բազմազանությունը ապահովելու և նշված ոլորտները մեծապէս զարգացնելու նպատակով: Տեսալսողական հաղորդումների կազմակերպմանը վերաբերող մյուս դրույթներն առավել, քան հասկանալի են նախագծից:

- Հանրային մուլտիպլեքսում գործող հեռարձակողների համար պարտադիր են հեռարձակման օրվանից սկսած 45 օր ժամանակով պահպանել տեսալսողական հաղորդումները: Այն պատշաճ վերահսկողության ապահովման նպատակով է: Գործող կարգավորմամբ տեսալսողական հաղորդումները հաշվառվում են այդ նպատակով ստեղծված թղթային մատյանում: Նախագծով առաջարկվում է վարել կարգավորող պետական մարմնի կողմից հաստատված ձևի տեսալսողական հաղորդումների հաշվառման էլեկտրոնային մատյան: Առաջին հերթին էլեկտրոնային եղանակին անցումը 21-րդ դարի հրամայականն է, երկրորդ հերթին կարգավորող պետական մարմնի աշխատակիցները մշտադիտարկումներ իրականացնելիս զերծ կմնան ֆիզիկապէս մուտք գործելուց հեռարձակողների գործունեության տարածք՝ մատյանները զննելու նպատակով, այլ կունենան հասանելիություն մատյանների տվյալներն արտացոլող միասնական էլեկտրոնային հարթակի նկատմամբ և անհրաժեշտութեան դեպքում համապատասխան գործողությունները կկատարեն մուտք գործելով էլեկտրոնային հարթակ, ինչը ոչ այլ ինչ է, քան մի շարք ռեսուրսների խնայում:

- Տեսալսողական հաղորդումների հովանավորության որոշակի արգելքներ են սահմանվել: Հատկանշական է քաղաքական կուսակցությունների, քաղաքական կուսակցությունների ղեկավար մարմինների անդամների մասնակցությամբ հիմնադրված կամ կառավարվող հիմնադրամների, հասարակական կազմակերպությունների, նախընտրական հիմնադրամների և կրոնական կազմակերպությունների կողմից կամ դրանց միջոցներից հովանավորությունը : Այսչափ խիստ պայմանները ուղղված են հենց ապահովելու այս դրույթները նախատեսող 14-րդ հոդվածով տրված՝ հովանավորված հաղորդումների բովանդակության նկատմամբ

միջամտությունը բացառելու դեպքերը: Հովանավորության համար սահմանվել է ժամային սահմանափակում՝ մասնավորապես հովանավորության մասին տեսալսողական հաղորդման մեկ ժամվա ընթացքում երեք անգամից ավել չի կարող նշվել այդ մասին՝ յուրաքանչյուրը 15 վայրկյան տևողությամբ: Մեկ ժամ է նշվել, քանի որ կարող են լինել 4 ժամ տևողությամբ հաղորդումներ:

- Հեռարձակողների և օպերատորների տեսակներին վերաբերելի հոդվածում հիմնադրվող Հանրային հեռարձակողների թվաքանակի համար սահմանափակում է նախատեսվել: Դա նույնպես հակամենաշնորհային երաշխիք է: Հանրային հեռարձակողները հիմնադրվում և գործում են առանց մրցույթի, հեղինակագործան և լիցենզավորման և 4-րդ Հանրային հեռարձակողը հիմնադրելու դեպքում այն այլևս պետք է մասնակի լիցենզավորման մրցույթի, ինչպես մասնավոր Հեռարձակողները: Մեդիայի ազատության և անկախության համար մասնավոր հեռարձակողների հիմնադրման սահմանափակումներ կան մի շարք ինստիտուտների և պաշտոնատար անձանց համար:

- Բավականին պարզեցվել է մասնավոր մուլտիպլեքս օպերատորի հիմնադրումը: Գործող կարգավորումներով խիստ պահանջներ են դրված մուլտիպլեքս օպերատորի համար: Այն պահանջում է մեծ ներդրում, քանի որ իմպերատիվ սահմանված է, որ մուլտիպլեքս օպերատորը պետք է ապահովի հանրապետական սփռում: Նախագծով առաջարկվում է, որ մուլտիպլեքս օպերատորը կարող է հիմնադրվել առնվազն մեկ մարզում սփռում ապահովելու համար: Մասնավոր մուլտիպլեքս օպերատորի հիմնումը կենսական է այս բնագավառի համար: Հաշվի առնելով նաև առկա տեխնիկական հնարավորությունները՝ սահմանափակ ռեսուրսի առկայությունը, պարզեցվել է մուլտիպլեքս օպերատորի մուտքը տեսալսողական շուկա: Վերացվել են հանրային քննարկման պարտադիր պահանջը, կրճատվել են մրցույթի ընթացքում սահմանված ժամկետները:

- Հակամենաշնորհային երաշխիքի ապահովման համար արգելքները սահմանված են միայն հանրային մուլտիպլեքսում գործող Հեռարձակողների համար, քանի որ նրանք օգտագործում են սահմանափակ ռեսուրս հանդիսացող հանրային մուլտիպլեքսի սլոթը և Հայաստանյան իրականությունում դեռևս սլոթի օգտագործմամբ սփռումը դեռևս գերիշխող դիրք է զբաղեցնում: Սահմանափակ ռեսուրսի պայմաններում, եթե թույլ տրվի Հեռարձակողին միաժամանակ օգտագործել մի քանի սլոթ, ապա առաջատարները կմնան միայն հանրային մուլտիպլեքսում, քանի որ մրցույթում դուրս կմղվեն մարզային և սկսնակ հեռարձակողները:

- Արդյունավետ կառավարման նպատակով հանրային հեռարձակողի խորհուրդի անդամների քանակն առաջարկվում է ավելացնել երկուսով՝ 6 անդամ և նախագահ: Սահմանափակում է նախատեսվել պաշտոնավարման ժամկետի հետ կապված, այն է՝ խորհրդի անդամը չի կարող երկու անգամ անընդմեջ ընդգրկվել խորհրդի կազմում: Հանրային հեռարձակողի խորհրդի անդամներին առաջադրելու մեխանիզմը գործող օրենքով էլ բավականին բարդ է: Անդամները նշանակվում են վարչապետի կողմից՝ հատուկ մրցութային հանձնաժողովի առաջադրմամբ, որն ընտրվում է Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի կողմից սահմանված կանոններին համապատասխան: Խորհրդի անդամների նշանակման այս բարդ ընթացակարգը որոշակի առումով երաշխավորում է դրանց անկախությունը քաղաքական ղեկավարությունից: Նոր նախագծով մշտական մրցութային հանձնաժողովի փոխարեն առաջարկվում է ստեղծել ժամանակավոր հանձնաժողով, որը կգործի մինչև Խորհրդի անդամի թափուր պաշտոնը համալրելը և դա հավելյալ երաշխիք է խորհրդի անկախության համար: Նոր մոդելով առաջարկվում է, որ խորհրդի նախագահին Խորհուրդն ընտրի իր կազմից 4 տարի ժամկետով՝ այդպես հնարավորություն տալով խորհրդի այլ անդամներին ևս իրենց պաշտոնավարման ընթացքում դրսևորվել և ընտրվել նախագահի պաշտոնում: Խորհրդի անդամներ չեն կարող լինել նաև մի շարք պաշտոնատար անձինք, կուսակցությունների ղեկավար մարմինների անդամներ, մասնավոր Հեռարձակողների ղկավարներ, հիմնադիրներ և նրանց փոխկապակցված անձինք, այլ Հեռարձակողների հետ աշխատանքային պայմանագրեր ունեցող անձինք: Սա նույնպես կհանդիսան խորհրդի անկախության երաշխիքներից մեկը: Մի շարք նորմատիվ իրավական այլ ակտերի հետ կապված հակասությունների արդյունքում խորհուրդը չի ստանում պետական մարմնի կարգավիճակ, սակայն, կարևորելով խորհրդի դերը տեսլասողական մեդիայի բնագավառում՝ նախատեսվել են գործող կարգավորումից ավելի բարձր գործակիցներ՝ խորհրդի աշխատավարձերի հետ կապված, մասնավորապես, առաջարկվում է խորհրդի նախագահինը դարձնել 10 գործակից, իսկ անդամինը՝ 7.5, որը համապատասխանում է համանման այլ պետական մարմինների պաշտոնյաների աշխատավարձերի չափին: Ներդրվել է բոլոր անհրաժեշտ գործիքակազմը, որը հնարավորություն կտա խորհրդին կառավարելու Հանրային հեռարձակողին: Խորհրդի նախագահին պաշտոնանկ անելու միջնորդությամբ հանդես գալու իրավասություն է տրվել Հանրային հեռարձակողի հիմնադրին՝ տվյալ դեպքում՝ կառավարությանը: Այդ որոշումը, Խորհուրդը, ձայների մեծամասնությամբ, փակ գաղտնի քվեարկությամբ, երկշաբաթյա

ժամկետում որոշում է կայացնում պաշտոնանկ անելու կամ միջնորդությունը մերժելու մասին: Դրա հիմքում կարող են դրվել այն բոլոր հանգամանքները, որոնք, օրինակ, հիմք են հանդիսացել խորհրդի անդամների համար նախագահ ընտրելու համար, այս պարագայում էլ դրանք կարող են լինել դրան հակառակ հիմքերը: Ո՛չ կարգավորող մարմնի, ո՛չ Հանրային հեռարձակողների որոշումները խորհրդի համար պարտադիր կատարման ենթակա չեն, սակայն ենթակա են քննարկման: Խորհրդի որոշումները պետք է լինեն պատճառաբանված:

- Կարգավորող պետական մարմնին նույնպես տրվում է անհրաժեշտ գործիքակազմը՝ առաջարկվող սկզբունքներին համապատասխան իրագործելու սահմանադրի նպատակը: Առաջարկվող Նախագծով երաշխավորվում է կարգավորող պետական մարմնի բացարձակ անկախությունը: Առավել ճկուն կարգավորումներ ունենալու նպատակով, առաջարկվող նախագծով, բացի հիմնական լիազորություններից, կարգավորող պետական մարմնին տրվում են նաև օրենքից բխող որոշումներ կայացնելու լիազորություն: Նախատեսվում են լիազորություններ ոլորտին վերաբերելի քաղաքականության մշակման, նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերին եզրակացություններ տալու: Դրանք ոչ այլ ինչ են, քան ոլորտն առավել ճկուն կարգավորող և կարգավորող մարմնին ինքնուրույնության ու անկախության երաշխիք տվող դրույթներ: Մշտադիտարկման հետ կապված գործողություններում մտցվել է առանձնահատկություն՝ նախատեսելով, որ մշտադիտարկման տեսակ համարվող տեղում դիտարկումը կարող է իրականացվել միայն կարգավորող պետական մարմնի նախագահի հրամանով և միայն օպերատորների մոտ: Այլ պարագաներում տեղում դիտարկում չի կարող իրականացվել: Այն նպատակ է հետապնդում հայտնաբերել իրավախախտումներ, երբ օպերատորի ազդանշանը կարգավորող պետական մարմնի համար հասանելիություն չունի և օրենսդրության պահանջների խախտմամբ սփռման փաստը կարող է հաստատվել միայն տեղում դիտարկման միջոցով:

- Բոլորովին նոր մոդել է Հեռարձակողների հեղինակազորումը, դրա ընթացակարգը բավականին պարզ է, դյուրին՝ ի տարբերություն լիցենզավորման: Մոդելը նախատեսվել ոլորտը ամբողջությամբ կարգավորելու նպատակով, քանի որ, ինչպես վերը նշվեց, կան կազմակերպություններ կամ անհատներ, որոնք իրենց բնույթով մատուցում են տեսալսողական բնագավառի ծառայություններ և մրցակից են լիցենզիա ստացած կազմակերպություններին և տարբերությունը կայանում է նրանում, որ չեն օգտագործում հանրային մուլտիպլեքսի սլոթ, սակայն իրենց կազմած տեսալսողական ծրագիրը

հեռարձակում են ցանցային օպերատորի միջոցով: Եվ դրա չնախատեսումը պարզապես անհավասարություն է առաջ բերում բնագավառում: Ուստի բոլոր տեսալսողական մեդիաձառայություններ մատուցողները նախ պետք է հեղինակազորվեն և որպեսզի չհամարվի այն ավելորդ վարչարարություն, լիցենզիա ստանալու պարագայում չեն ներկայացնում այնպիսի տեղեկություններ, որոնք ներկայացվել են հեղինակազորման ընթացքում և չեն ենթարկվել փոփոխության:

- Այսկերպ, հստակ տարանջատվում են տեսալսողական տեղեկատվություն տարածողները, քանի որ նրանք ընդամենը ազդանշանը օգտատերերին հասցնողն են՝ օպերատորները, և տեսալսողական արտադրանքի բովանդակության համար պատասխանատվություն չեն կարող կրել: Օրենքում կիրառվող կանոններում, եթե չկան նշված լիցենզիա ստացած Հեռարձակող բառերը, նշանակում է, որ դրանք կիրառելի են բոլորի վրա: Ցանցային օպերատորների վրա դրվել է պարտականություն՝ հեռարձակելու Հանրային հեռարձակողի տեսալսողական ծրագրերը՝ իրենց սփռման գոտիներին համապատասխան: Ցանցային օպերատորները չեն կարող արտադրել սեփական տեսալսողական հաղորդումներ, հակառակ պարագայում կհամարվեն տեսալսողական մեդիաձառայություններ մատուցող: Մեկ այլ կարգավորում առավել նվազեցրել է վարչարարությունը ցանցային օպերատորների մասով և արդյունավետ դարձրել վերահսկողությունը դիստրիբյուտորների կողմից տրամադրված ծրագրերի հեռարձակման մասով: Նոր կարգավորմամբ առաջարկվում է վերացնել վերահեռարձակման թույլտվությունը, որը տրվում էր ցանցային օպերատորներին, փոխարենը, դիստրիբյուտորից ստանալ ծանուցում տրամադարվելիք ծրագրերի վերաբերյալ: Որպես օրինակ, հարկավոր է նշել հետևյալը. դիստրիբյուտորը կարող է լինել մեկը, իսկ օպերատորները բազմաթիվ, որոնց կփոխանցվեն վերահեռարձակման իրավունքը և առավել է հեշտ է վերահսկողությունը սկսել մինչև հեռարձակումը մեկ սուբյեկտի նկատմամբ, քան մի քանի ցանցային օպերատորների: Դիստրիբյուտորը չի կարող ներկայացնել տեսալսողական տեղեկատվության ծրագիր, որում ներառված է օտարերկրյա գովազդ, եթե, իհարկե հնարավոր է եղել ձեռք բերել այդ ծրագրի առանց գովազդ տարբերակը: Այսինքն դրա պատասխանատվությունը բացառապես կրում է դիստրիբյուտորը:

- Ներդրվել է Հանրային մուլտիպլեքսում սլոթի օգտագործման լիցենզավորման մրցույթի վարկանիշային մոդելը: Հեռարձակողները կարող են միաժամանակ մասնակցել ինչպես հանրապետական, այնպես էլ մայրաքաղաքային սփռում ապահովող ազատ սլոթերի օգտագործման լիցենզիայի մրցույթին: Տվյալ

պարագայում հայտում նշում են առաջնային և երկրորդային նախապատվությունները: Մրցույթի ժամանակ այլ հավասար պայմանների առկայության դեպքում հաշվի են առնվում իրենց գործունեության ընթացքում օրենսդրության խախտումների քանակը և այդ արարքների վտանգավորությունը, քանի որ արարքները թվով կարող են շատ լինել, բայց անգամ քանակի շատ լինելու պարագայում չզիջել մրցող այլ հեռարձակողի կատարած արարքի վտանգավորությանը:

- Պատասխանատվության միջոցներում նունպես կատարվել են մոդելային փոփոխություններ: գործող կարգավորմամբ պատասխանատվության անհատականացումը կատարվում է միայն մի քանի հարաբերական որոշակի սանկցիաների միջոցով, որոնք ռիսկեր են պարունակում և արդարության սկզբունքին չեն համապատասխանում: Չի կարող կիրառվել միևնույն պատասխանատվության միջոցը մեծ շրջանառություն ունեցող սուբյեկտի նկատմամբ և փոքր կամ շրջանառություն ընդհանրապես չունեցող սուբյեկտի նկատմամբ: Ուստի ներդրվել են այնպիսի միջոցներ, որոնցով առաջին հերթին վրա են հասնում սուբյեկտի նախորդող տարվա հասույթի տոկոսների չափով տուգանքներ, այդպիսիք չլինելու պարագայում բացարձակ որոշակի, սակայն բավականաչափ նվազեցված սանկցիաներ, որոնք նպատակ ունեն կիրառվել սկզբնական փուլում, երբ դեռ բացակայում է նախորդող տարվա հասույթը, ինչպես նաև պակաս հասույթ ունեցող կամ չունեցող սուբյեկտների նկատմամբ:

- Եզրափակիչ և անցումային դրույթներում նշվել են այն բացառությունները, որոնցով չեն խախտվի տվյալ տեսալսողական մեդիայի ոլորտում գործող սուբյեկտների իրավունքները:

